

Tóth Tamás – Major Zsolt Balázs

Explicit és implicit populizmus

Artikulált és artikulálatlan dichotómiák a populista kommunikációs stílust vizsgáló szövegelemzésekben

Tanulmányunkban az explicit és implicit populizmus fogalmának bemutatására vállalkozunk: felvázoljuk azok elméleti beágyazottságát, gyakorlati alkalmazását és módszertani jelentőségét. Írásunkban kiemeljük, hogy a fenti koncepciókban a populizmusra mint politikai kommunikációs stílusra tekintünk. Az explicit és az implicit populizmus fogalma által az artikulált és a látens dichotómiák detektálása is megvalósulhat a szövegelemzésekben. Elméletközpontú írásunk sorra veszi a korábbi empirikus kutatások releváns eredményeit, valamint javaslatot tesz az explicit és implicit populizmus fogalmának nemzetközi összehasonlító kutatásokba történő beágyazására.

Kulcsszavak: explicit populizmus, ideológia, implicit populizmus, politikai kommunikáció, szövegelemzés

Bevezetés

A társadalomtudományokon belül a populizmus napjaink egyik legnépszerűbb, legtöbbet kutatott és legvitatottabb témájának számít. A jelenség megosztó jellegét bizonyítja, hogy egyes gondolkodók szerint a populizmus (már) nem létezik (Tamás 2016), mások azonban úgy vélik, hogy a populizmus elemzésével semmit nem tudhatunk meg a világról (Piketty 2020). Bizonyos tudósok szerint a populizmus fenyegetést jelent a „liberális demokráciákra” nézve (Heiss & Matthes 2020), és vannak, akik nagy lehetőséget látnak benne a demokrácia, azaz a népszuverenitás (Brettschneider 2006) – bizonyos fokú – érvényesítéséhez (Mouffe 2018). Tanulmányunkban nem a fenti álláspontokat kívánjuk megerősíteni vagy cáfolni, hanem arra törekszünk, hogy bemutassuk a napjainkban populizmusnak tartott jelenség egyik értelmezési lehetőségét. Írásunkban először a populizmus ideológiai megközelítésével mint referenciaponttal foglalkozunk. A továbbiakban a populizmust *politikai kommunikációs stílus*ként értelmezzük. Érveink alátámasztásához bemutatjuk azt a viszonylag új szövegelemzési technikát, amelyről eddig magyar nyelven nem jelent meg tudományos igényű publikáció. Tanulmányunk nem empirikus elemzésre épül, de hivatkozik azokra a publikált kutatásokra, amelyek empirikus analízisekre, jelen esetben élő beszédek, tweetek és Facebook-bejegyzések szövegelemzési módszertanára támaszkodnak (Tóth 2020 & 2021a). Végezetül írásunkban javaslatokat teszünk az explicit és az implicit populizmus fogalmának nemzetközi összehasonlító használatára.

A populizmus legnépszerűbb (ideológiai) megközelítése

Ebben az alfejezetben először bemutatjuk az ideológiai koncepciók legnépszerűbb verzióit, majd – tisztázó jelleggel, de a teljesség igénye nélkül – differenciáljuk a populizmust néhány, az értelmezést zavaró fogalomtól.

A populizmuskutatásokon belül napjainkig nem született konszenzus arról, hogy melyik definíció írja le a legprecízebben ezt a fogalmat (Zsolt et al. 2021). Mindazonáltal figyelemre méltó Cass Mudde (2004) közel két évtizede keletkezett meghatározásának népszerűsége, amelyet a legtöbb társadalomtudós elfogad. E definíció alapján a populizmus olyan ideológia, amely a társadalmat két homogén, egymással szembenálló csoportra,

a makulátlan népre és a korrump elitre osztja fel, és amely a népakarat feltétel nélküli érvényesítését követeli a politikában. Mudde kiemeli, hogy a populizmus nem olyan részletesen kidolgozott ideológia, mint például a liberalizmus vagy a szocializmus. Ezt szem előtt tartva Michael Freedre (1998) hivatkozva megengedi definíciójának az úgynevezett „thin-centered ideology” korrekciót. Mudde (2004) magyarázata szerint a fenti korrekció azt jelenti, hogy a populizmusnak *egyetlen* központi gondolata van, nevezetesen a csodálatra méltó nép és az önérdékeitől vezérelt elit morális alapon történő szembeállítás. Az elit nem teljesíti a nép jogos követeléseit, hanem csakis a saját érdekeinek érvényesítésére törekszik, még hozzá a keményen dolgozó *plebs* kárára (Mudde 2017). A nép és az elit között nincs semmilyen közös tulajdonság, átjárhatatlan kategóriának számítanak. Ernesto Laclau (2005a) érvelése szerint ha lenne valamilyen közös tulajdonság a két csoportban, akkor a köztük lévő differencia nem lenne eléggé *radikális*. Mudde és szerzőtársa, Rovira Kaltwasser (2013) szerint a „thin-centered” kifejezés azért is releváns, mert a populizmus extrém módon képes más ideológiákhoz vagy politikai filozófiákhoz csatlakozni és alkalmazkodni. Ez a kaméleonszerű jelenség (Taggart 2004) adoptálhatja például a szocializmus, a nativizmus, a nacionalizmus, a rasszizmus, a xenofóbia és az iszlamofóbia bizonyos jellegzetességeit, ha arra lehetőséget nyújt az adott politikai kontextus, vagy ha megköveteli azt az úgynevezett egyenérték-logika (Laclau 2005a & 2005b, Aslanidis 2016).

Az utóbbi években a tudományos viták és a közbeszéd központi témájává vált „a populista vezető”, aki a korrump elit helyett a nép akaratát kívánja érvényesíteni a pluralizmus figyelmen kívül hagyásával (Schneiker 2020). A fenti gondolat mentén a populizmust számos alkalommal olyan jelenségként értelmezték, amely által egy karizmatikus vezető a népakaratra hivatkozva autokráciát építhet ki. Ennek lehetőségét Chantal Mouffe (2018) is elismeri, aki a populizmusra elsősorban demokratikus politikai cselekvésként tekint. Fontos megjegyezni viszont, hogy a személyi kultuszra épülő diktatúra és a populizmus összemosódása is előfordulhat a (tudományos) vitákban. Ezt elkerülendő, nézzük meg például a fasizmus és a populizmus közti legfontosabb különbségeket. Az előbbi egy új embert akar létrehozni, míg az utóbbi önmagában „csodálja” a népet, tehát nem akarja azt átfőmálni. A fasizmus egy radikális és új társadalmi rendet kíván kiépíteni a jogfosztás bizonyos csoportokra szabott formái és a diktatúra által, míg a populizmus a múlt dicső visszaállítását hangsúlyozza, még hozzá demokratikus keretek között. A populisták szerint a népszuverenitást megszüntette az elit, és sürgősen vissza kell állítani ahhoz, hogy érvényesüljön a népuralom (Brettschneider 2006, Traverso 2019).

Vegyünk szemügyre egy másik ideológiával történő összehasonlítást! Habár a kommunizmus és a populizmus között számos hasonlóság fedezhető fel, mégis differenciálható a két fogalom egymástól: míg az előbbi az osztálytársadalom megszüntetését tűzte ki célul (Marx & Engels 1848), addig az utóbbi a „néma többség” érdekeit kívánja érvényesíteni az elit kárára, megtartva a két csoport közti distinkciót és ezáltal a társadalmi osztályokat (Laclau 2005b).

Végezetül a nacionalizmus és a populizmus is könnyedén keveredhet a politikai kommunikációban, de bizonyos különbségek megállapítására mégis kísérletet teszünk Benjamin De Cleen és Yannis Stavrakakis (2017) munkássága alapján. A két kutató szerint a nacionalizmus központi gondolata – Benedict Anderson (2006) „elképzelt közösségei” alapján – a konstruált nemzeten alapszik, míg a populizmusban a nép mint szenvedő, hátrányos (*underdog*) helyzetben lévő entitás jelenik meg. A nacionalizmus szubjektuma a nemzet, a populizmusé a hétköznapi ember. A nacionalizmus a nemzetek és az idegen „megszálló” külföldi erők szembenállásán alapszik, míg a populizmusban az elit és a nép között feszülő ellentét az antagonizmus magja. Végezetül a nacionalizmus egy horizontális (nemzethez való tartozás vagy azon kívüli lét), míg a populizmus főleg egy vertikális (hatalomkoncentráció a korrump elit kezében a nép kárára) struktúrájú ellentétre épül.

Politikai kommunikációs stílus, explicit és implicit populizmus

Három évvel Mudde híres publikációja után, Jan Jagers és Stefaan Walgrave (2007) közölt egy tanulmányt, amelyben a populizmusra mint politikai kommunikációs stílusra tekintettek. A két kutató az elitellenességet, a nativista-kirekesztő beszédmódot és a népre történő hivatkozást tekintette a jobboldali populista stílus komponenseinek. Jagers és Walgrave szerint a népre történő hivatkozás a populizmus minimális kritériuma, más

szóval az *üres populizmus* követelménye. Az elitelleneséget mint önálló elemet nem tartották a fenti kutatók a populista stílus valamely alváltozatának, viszont *teljes populizmusnak* nevezték mindhárom elem együttállását, amennyiben azok egy adott szövegelemzési egységen *belül* fordultak elő.

Jagers és Walgrave említett tanulmánya után számos olyan, elsősorban kommunikációkutatással foglalkozó publikáció látott napvilágot, amely a populista stílus jellegzetességeire fókuszált (Bucy et al. 2020). Az elemzésekben a populista stílusra mint egyszerűen megfogalmazott, de sokszor homályos, a félelmet és a haragot stimuláló, dichotómiákra építő beszédmódra hivatkoztak a társadalomtudósok (Demeter & Tóth 2019). Mindössze néhány évvel ezelőtt kezdtek el foglalkozni a kutatók a populista stílus fragmentált jellegével: bizonyos szövegegységekben csak üres populizmust, antielitizmust vagy nativista-kirekesztő beszédmódot detektáltak az elemzések, látványos dichotómiákat viszont kevésbé. A magyarázat a fenti jelenségre az volt, hogy a „populisták” három okból alkalmazták a fragmentált kommunikációs stílust, nevezetesen: (1) könnyen befogadható tartalmakat kívántak létrehozni, elsősorban a közösségi média felületein, ahol megkerülhették a hagyományos média bizonyos szempontból kontrolláló jellegét, (2) megpróbálták áthidalni a választók bal- vagy jobboldali preferenciái közti különbségeket (lásd a Brexit-referendumot), (3) végül pedig igyekeztek elkerülni, hogy megbélyegezzék őket a „populista” jelzővel, ami napjainkban inkább negatív, mintsem pozitív jelentést hordoz, sokszor még a tudományos vitákon belül is (Engesser et al. 2017).

Ezen a ponton érkeztünk el az explicit és implicit populizmus fogalmaihoz, amelyek által politikai kommunikációs stílusként értelmezhető a fenti jelenség. Az explicit és implicit populizmus a szövegelemzésekben az alábbi módon fordulhat elő: az előbbihez egy dichotómia szükséges egy elemzési egységen belül (lásd az 1. táblázatot) míg az utóbbihoz elegendő a nép(akarát) vagy az antagonista ágens dichotómiák nélküli artikulációja. Szövegelemzési egységnek tekintjük a tagmondatokat, a mondatokat, a bekezdéseket, a teljes Facebook-bejegyzéseket, a tweeteket, a hozzászólásokat és az élő beszédeket.

1. táblázat
Explicit populizmus

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII
1. „Korrupst” elit	✓	✓	✗	✗	✓	✓	✗	✗
2. „Veszélyes” kisebbségek	✓	✗	✓	✗	✓	✗	✓	✗
3. Nép(szuverenitás)	✓	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗
Explicit populizmus	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗	✗

Lényeges kiemelni, hogy a dichotómiában nincs szükség az ellenség pontos megnevezésére, ami által például a „tiszteletlen elit” kifejezés meglehetősen homályossága sem zárja ki az explicit populizmust. Természetesen a specifikusan megnevezett „ellenségek” és a nagy tömegek dichotómiája is megfelel az explicit populizmus kategóriájának. Lássunk erre egy specifikus példát Donald Trumptól, aki 2016. október 20-án osztotta meg a követőivel az alábbi tweetet: „Our country is stagnant. We’ve lost jobs and business. We don’t make things anymore b/c of the bill Hillary’s husband signed and she blessed.”¹

A fenti példát tekintve fontos kiemelni, hogy ugyan Trump *artikulálja* a probléma forrásait, megnevezi azokat (Bill és Hillary Clintont), valamint az amerikai népre is utal a tweeten belül.

1 „Az országunk stagnál. Munkahelyeket és vállalkozásokat veszítettünk. Már nem gyártunk semmit a Hillary férje által aláírt és a Hillary által imádott törvénytervezet miatt” (saját fordításom: T. T.).

Ezen a ponton fontos megértenünk, hogy mi a különbség az artikulált és az artikulálatlan üzenetek között. Vegyük szemügyre Trump 2018 október 8-án létrehozott tweetjét:

America's police officers have earned the everlasting gratitude of our Nation. In moments of danger & despair you are the reason we never lose hope because there are men & women in uniform who face down evil & stand for all that is GOOD and JUST and DECENT and RIGHT! #IACP2018.²

Ebben az üzenetben nincs artikulálva az amerikai életekre leselkedő veszély *forrása*. Következésképpen nem tudjuk, hogy a veszély egy fenyegetést jelentő személyt, csoportot, ideológiát, gazdasági recessziót, megszorító intézkedéseket, a nagyipari vállalatokat vagy a médiát takarja. A „veszély” mellett – a teljesség igénye nélkül – a „fenyegetés”, a „probléma”, a „baj” vagy a „kihívás” is olyan kifejezésnek számít, amely ugyan utal a népet veszélyeztető antagonista entitásra, de nem határozza meg annak *forrását*. A fenti üzenet tehát nem tartalmaz artikulált dichotómiát, következésképpen nem lehet az explicit kategóriába sorolni, viszont az implicit populista stílus jellegzetességeivel bír, mivel a népcentriskusság (*our Nation* és *America*) egyértelműen érzékelhető benne.

Mielőtt áttérnénk az implicit populizmus alkategóriáira, kifejtjük, hogy mi a jelentősége annak, ha az explicit üzeneteken belül egy vagy két dichotómiát észlelünk. A fejezet első bekezdésében bemutattuk, hogy az 1. táblázatban található 1–3-as sorszámú rendelő elemek együttes előfordulását Jagers és Walgrave (2007) teljes populizmusnak (I-es oszlop), míg a népre történő hivatkozást üres populizmusnak nevezte (IV-es oszlop). Az első esetet az explicit populizmus kategóriába kell sorolnunk, mivel két artikulált dichotómiából áll: a nép szembeállítás az elittel, valamint az egyéb kisebbségekkel. Az első számú táblázatban található II-es és III-as számú oszlopban felvázolt esetek szintén az explicit kategóriába tartoznak, viszont csak egy-egy szembenállást foglalnak magukban, ami logikailag a Jagers és Walgrave-féle üres és teljes populizmus *közé* illeszkedik, mintegy elméleti lépcsőfokot képezve a 2007-es tanulmány két alapkategóriája között. Ez a megállapítás az explicit populizmus fogalmának hozzájárulása a populizmusra vonatkozó szövegelemzések elméleti hagyományaihoz.

Az implicit populizmusnak alapvetően két alkategóriáját különböztetjük meg.³ Az első (IP1) a *népcentriskusságra* támaszkodik (Franzmann 2016); tehát ha a népszuverenitás (Canovan 1981), a nép dicsőítése (Tóth 2021a) vagy a nép követelése artikulálódnak (Laclau 2005a), de az „ellenség” explicit módon nem fordul elő a kódolási egységben, az üzenet az implicit kategóriába tartozik. Példaképpen vessünk egy pillantást Donald Trump egyik mondatára, amely a 2020. november 5-ei, a Fehér Házban tartott sajtótájékoztató hangzott el: „And Republicans have become the party of the American worker, and that's what's happened.”⁴

A fenti mondatban Trump kijelenti, hogy a Republikánus Párt az amerikai dolgozók pártja lett. Ez a kijelentés megfelel a „nép követelése” kategóriának, mivel nem tesz különbséget a párt és a dolgozók között, a kettő egy és ugyanaz, a párt a dolgozók érdekeit képviseli, vagyis a *népet* szolgálja, és a *népért* dolgozik. Az idézetben nyoma sincs az antagonizmusnak, így hiányzik belőle a dichotómia, de a népcentriskusság miatt az implicit kategóriába illeszkedik. Ezen a ponton fontosnak tartjuk megjegyezni, hogy a meggyőződésünk szerint „pusztán” a népre történő hivatkozás nem elégséges feltétele az implicit populizmusnak, mert az túl általánossá teszi a kategorizálást (March 2017), ezért az IP1 a népakaratra vagy a nép magasztalására fókuszál. Más szóval: Jagers és Walgreve (2007) kategóriájánál elegendő a népre tett utalás, de az implicit populizmus első alkategóriája pontosabb tipológiára törekszik a népakaratra vagy a tömegek üdvözítésére való összpontosítással.

A második alkategória (IP2) az antagonizmusra fókuszál (Hameleers 2018). Ebben az esetben a kommunikátor megemlíti az ellenséget, függetlenül attól, hogy konkrét személyről, személyekről, csoportról, egy homályos körről, ellenséges ideológiákról vagy megszorításokról van-e szó. Ezekben az üzenetekben felbukkannak a nép

2 „Amerika rendőrei kiérdemelték nemzetünk örök háláját. A veszély és a kétségbeesés pillanataiban Önök miatt nem veszítjük el soha a reményt, mert az egyenruhás férfiak és nők szembeszállnak a gonosszal és kiállnak mindazért, ami JÓ, HELYES, TISZTESSÉGES és IGAZI! #IACP2018” (saját fordításom: T. T.).

3 Az implicit populizmus további kategóriáit lásd Tóth (2021b) tanulmányában.

4 „Az történt, hogy a republikánus párt az amerikai munkások pártjává vált” (saját fordításom: T. T.).

számára fenyegető entitások vagy jelenségek, de hiányzik belőlük a népcentrikusság; így a kódolási egység az implicit stílus részévé válik. Vessünk egy pillantást az alábbi üzenetre, amelyet az ír baloldali Sinn Féin párt osztott meg hivatalos Twitter-oldalán 2021. december 30-án: „This government neither has the will nor the ability to deliver cost rental on the scale that is needed.”⁵

Az üzenetben a Sinn Féin kiemeli, hogy az ír kormánynak sem az akarata, sem a képessége nincs meg ahhoz, hogy megoldást kínáljon az emelkedő lakbérekre, amelyek hosszú ideje tömegproblémának számítanak a szigetországban (Adler & Ansell 2020). A fenti tweetben olyan típusú elitellenség érzékelhető, amelyben a Sinn Féin a politikai *establishmentet* hibáztatja a tömegek problémáiért, miközben a népre egyáltalán nem utal az üzenetben. A Sinn Féin populista stílusa a lakhatás kérdése mellett az utóbbi néhány évre vonatkozóan az egészségügyi ellátórendszer nehézségeit emeli ki, ami akkora felhajtóerőt adott a pártnak, hogy képes volt a legtöbb szavazat összegyűjtésére a 2020-as parlamenti választásokon (Cunningham & Marsh 2020).

Összefoglalva az eddigieket azt tudjuk mondani, hogy az explicit populizmus azért fontos módszertanilag, mert általa az artikulált dichotómiák detektálhatóvá válhatnak. Természetesen mint minden nagyobb volumenű adattal dolgozó automatikus vagy félautomata kvantitatív szövegelemzési eljárásnál, így ebben a módszerben is az adott politikai kultúra nyelvéhez kell igazítani a szótárakat, vagyis a deduktívan összeállított listákon túl induktív eljárással is ki kell egészíteni a keresőkifejezéseket.⁶ A mintavételi eljárás után manuális kódolással kell ellenőrizni az eredményeink érvényességét és megbízhatóságát. Végezetül az implicit populizmus fogalma azért lehet hasznos módszer a szövegelemzésekben, mert az alkategóriái által képesek lehetnek a kutatók érzékelni, kategorizálni és további elemzési eljárások alá vonni a populista stílus töredezett alcsoportjait. Az implicit populizmus észlelése egyelőre csak manuális szövegelemzéssel lehetséges.

Ezen a ponton szeretnénk megjegyezni, hogy a minél szélesebb körű, nemzetközi összehasonlító szövegelemzéshez az úgynevezett *crowdcodingot*, vagyis a közösségi kódolást javasoljuk. Jelenleg ez a leghatékonyabb manuális szövegelemzési eljárás, amely elsősorban az implicit populizmus további tesztelésére lehet alkalmas. A közelmúltban már jelentek meg olyan tanulmányok, amelyek a Crowdfunder oldalon keresztül alkalmazták az interneten keresztül trenírozott kódolókat a látens politikai tartalmak elemzésére. A kutatás eredményei megnyugtatóak: a közösségi kódolók nem hoztak gyengébb eredményeket a „professzionális”, offline körülmények között betanított kódolóknál sem a megbízhatóságot (*intercoder reliability*), sem az érvényességet (*validity*) tekintve (Lind et al. 2017).

Miért inkább a politikai kommunikációs stílushoz áll közelebb az explicit és implicit populizmus?

Tanulmányunk célja nem az, hogy megkérdőjelezze a Mudde-féle megközelítés létjogosultságát, sőt megjegyezhetjük, hogy az ideológiai aspektus és a politikai kommunikációs stílus koncepciója sem összeegyeztethetetlen (Szászi 2019). A mi értelmezésünkben ez azt jelenti, hogy a Mudde által meghatározott minimális definíció ugyan adekvát, de kiegészítésre szorul a horizontális antagonizmussal (például a menekült- és bevándorlóellenességgel). Érdekesképpen viszont meg kell jegyeznünk, hogy az ideológiai megközelítés kritikusi szerint (Aslanidis 2016) a populizmusból hiányzik az ideológia minimális követelménye, a *koherencia* (Gerring 1997), mivel azt jobb- és baloldal egyaránt használja. A további kritikai észrevételek közül lényeges megemlíteni, hogy a populizmusnak nincsenek elismert ideológusai, szervezetei, kidolgozott válaszai a társadalmi problémákra és kihívásokra (Aslanidis 2016). Megjegyzendő, hogy a populista mozgalmak számtalan aspektusban különböznek egymástól, lásd az orosz Narodnyik mozgalom (1860–1890) *top-down* vagy az amerikai déli és közép-nyugati farmerek (1877–1896) *bottom-up* típusú szerveződéseit (MacRae 1969, Tarragoni 2021). Az explicit és implicit

5 „Ennek a kormánynak sem akarata, sem képessége nincs arra, hogy biztosítsa a szükséges mértékű lakhatási támogatást” (saját fordítás: T. T.).

6 A módszertan pontos alkalmazhatóságáról lásd Tóth (2020 & 2021a).

populizmust figyelembe véve az a további megjegyzésünk a Mudde-féle megközelítéssel kapcsolatban, hogy az általa felsorolt populista elemek elsősorban a befogadói oldalra, vagyis az attitűdkutatásokra alkalmazhatók (Akkerman et al. 2014), a rejtett vagy bujtatott dichotómiák felfedezésére csak részben alkalmasak. Ráadásul a szövegelemzésekben a Mudde-féle definíció alapján „mindössze” annyit tudunk mondani egy elemzési egységről, hogy az populista-e vagy sem, de az altípusait vagy a fokozatait nem lehet megállapítani, míg az explicit és implicit populizmus fogalmával erre lehetőségünk nyílik.

Ahogy arra korábban kitértünk, a populista stílus egyik jellegzetessége a „széttöredezettség”, amit látens vagy bujtatott feszültségekként is értelmezhetünk. Az implicit kategóriák által a látens tartalmak észlelésére is sor kerülhet, amennyiben a kódolás folyamatában részt vevő személyek megfelelő kódolási tréningben részesülnek. Az ilyen elemzések által arra is fény derülhet, hogy a populistákhoz képest a „mainstream” politikusok milyen arányban alkalmazzák a populizmus stílusjegyeit. Ezzel természetesen nem azt állítjuk, hogy minden politikus populista, hanem azt, hogy a mainstream politikusok úgy alkalmazkodtak a sokszor hatásos és sikeres populista stílushoz, hogy ők maguk is átvettek belőle bizonyos stíluselemeket a kommunikációjukban (Heiss & Matthes 2020).

Az ismert empirikus eredmények

Az explicit és implicit populizmus viszonylag új koncepciója miatt eddig mindösszesen három kutatás alkalmazta a fenti szövegelemzési módszert. Az első egy disszertáció, amelyben a kutató kettős összehasonlítással vizsgálta meg Donald Trump populista stílusát a Twitteren: a szerző, aki egyben a tanulmány egyik társszerzője is, egyfelől a republikánus politikus üzeneteit vetette össze Hillary Clinton tweetjeivel a 2016. szeptember 1-je és a november 8-ika közötti időszakban, másfelől Trump kampánykommunikációja került összehasonlításra saját tweetjeivel a választás utáni közel fél esztendő adatait elemezve (Tóth 2021a). A kutatás explicit, implicit és nem-populista kódokkal elemezte a korpuszt. A legérdekesebb eredmények közül meg kell említeni, hogy a kampány ideje alatt Trump antagonistá és a népcentrikus implicit üzeneteinek arányai között viszonylag kicsi a különbség az előbbi javára (54–46 %). A választási győzelmet követően azonban a republikánus elnök szinte kizárólag az új ellenségére, a „fake news media”-ra fókuszált, míg a népakarat hangsúlyozása arányaiban eltörpülni látszott a kampányidőszakban tapasztaltakhoz képest. Egy lehetséges magyarázat a fenti eredményekre az, hogy a kampány végével a győztes politikus már nem tartotta fontosnak a népszuverenitás hangsúlyozását, mert már szükségtelen volt győzködni a választókat arról, hogy érvényesíteni fogja majd a hétköznapi emberek akaratát. Ugyanakkor Trump az öt elsősorban a hagyományos média felől érkező támadásokra elitellenes kommunikációval reagált, amelyben a sajtó döntő többségét egy olyan rágalmazó gépezetnek festette le, amely kiszolgálta a korábbi washingtoni elit kívánságait. A hivatkozott disszertáció arra is felhívja a figyelmet, hogy Hillary Clinton tweetjeiben szinte megegyező arányokban használta az explicit, az implicit és a nem-populista stílusokat. A demokrata elnökjelölt az implicit üzeneteiben viszont elsősorban az elitellenes, vagyis a Trumpot támadó üzeneteket favorizálta.

Egy másik, immáron nemzetközi publikációban a Fidesz–KDNP 2018-as Facebook-bejegyzéseit hasonlította össze jelen tanulmányunk egyik társszerzője a magyar miniszterelnök négy élő beszédével (Tóth 2020). Mindkét korpusz a 2018-as kampányidőszakból származott. A Fidesz bejegyzései elsőprő többségében explicit stílusban íródtak, amit az implicit, majd a nem-populista üzenetek követtek 71–19–10 százalékos arányban. A magyar miniszterelnöknél viszont a nem-populista üzenetek fordultak elő a legnagyobb arányban, amelyeket az explicit és implicit stílus követett 40–37–23 százalékos megoszlással. További fontos eredménye volt a fenti kutatásnak, hogy mindkét ágens politikai kommunikációját a nacionalizmus dominálta, míg a populizmus csak a második leggyakoribb elemzési kategóriának számított.

Végezetül egy bírálat alatt lévő kéziratunk problémafelvetését ismertetjük. A probléma középpontjában a szövegelemzési egységek hossza található. Tipikus szövegelemzési egységeknek számítanak az önálló mondatok és bekezdések, de a kettő közti egységek, például három egymást követő mondat is képezheti a vizsgálódás tárgyát, kifejezetten akkor, ha politikai szövegekben a névmások pontosabb vonatkoztatásaira fókuszálunk (Krippendorff 2004). Nézzük meg az alapproblémát az alábbi, a Sinn Féin által megosztott Facebook-bejegyzésen keresztül:

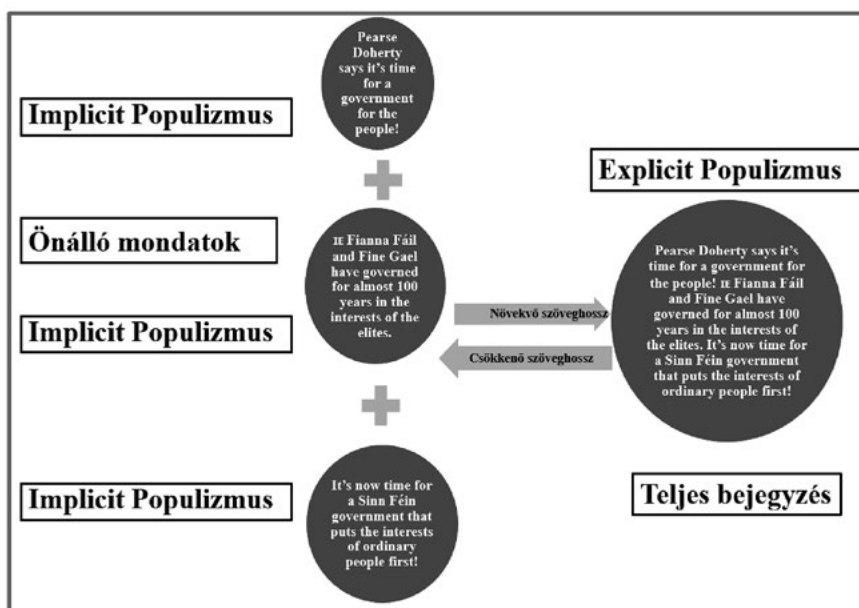
Pearse Doherty says it's time for a government for the people! Fianna Fáil and Fine Gael have governed for almost 100 years in the interests of the elites. It's now time for a Sinn Féin government that puts the interests of ordinary people first!⁷

Ha csak az önálló mondatokat elemeznénk, akkor mindhárom egység az implicit kategóriába tartozna (lásd az 1. ábrát), az alábbi felosztásban: népcentrikusság–elitellenesség–népcentrikusság. Amennyiben az egész bejegyzést kellene kategorizálnunk, akkor viszont explicit populizmusként kellene kódolnunk az üzenetet, mivel az elit és a népakarat szembenállását tapasztaljuk. A fennálló probléma az explicit és az implicit populizmus sajátossága. Másképp megfogalmazva: ha csak egy típusú szövegegységre fókuszálunk (például önálló mondatra vagy bekezdésre), akkor akár szignifikáns differenciák lehetnek az implicit, az explicit és nem-populista kódok arányaiban. Minél nagyobb a szöveg terjedelme (bekezdés), annál nagyobb az esély, hogy a kisebb terjedelmű rendelkező szövegegységen (mondat) nem-populista szövegből implicit vagy explicit, míg az implicit populista stíusból explicit kóddá változzon a kategorizálás. Fordítva is fennáll az eltérő arányok problémája: minél kisebb a szövegegység, annál nagyobb az esélye, hogy explicit populizmusból implicit vagy nem-populista, implicit populizmusból pedig nem-populista üzeneteket kategorizáljunk. Ebből az következik, hogy a fenti módszertani probléma miatt a szövegelemzési eljárásnak minimum kettő – egy mikro- és egy makro-szintű – szövegelemzési egységgel kell rendelkeznie. A fenti kritérium természetesen irreleváns, ha az ágens minden egyes mondatában *csak* explicit, kizárólag antagonista vagy csak népcentrikus stílusban kommunikál, mert ugyanaz a kód jelenik majd meg minden egyes elemzési szinten, így a mikro- és makro-szintű kódolás értelmét veszti.

A fenti észrevétel érdekes újításokat hozhat a jövőben, mert a több típusú elemzési egységen történő analízis meglehetősen ritka a tartalomelemzésekben, és amint azt fentebb láttuk, az explicit és az implicit populizmus módszerének ez inherens része. Ahhoz, hogy meghatározhassuk a különböző kódolási egységekben észlelhető explicit, implicit vagy nem-populista szövegegységek arányaiban mérhető különbségeket, a *crowdcoding* módszeren alapuló nemzetközi összehasonlító analízisekre lesz szükség.

1. ábra

A kódolási egység hosszának hatásai az explicit és implicit kategóriákra

7 „Pearse Doherty szerint itt az ideje, hogy a kormány a népért dolgozzon! A Fianna Fáil és a Fine Gael közel 100 évig az elit érdekeit szolgálta ki a kormányzása alatt. Itt az ideje egy Sinn Féin kormányzásának, amely az egyszerű emberek érdekeire fókuszál!” (saját fordításom: T. T.).

Végezetül felhívjuk a figyelmet arra, hogy az explicit és az implicit populizmus a szociálpszichológia területén is releváns elemzési szempontként szerepelhet. A közelmúltban keletkezett pszichológiai tanulmányok felhívják a figyelmet a kollektív nárcizmus jelentőségére, amely a Fidesz-szimpatizánsoknál szignifikáns (Forgas & Lantos 2021), és a Trump-választóknál (Golec de Zavala et al. 2021) is fontos attitűdbeli sajátosságnak számított. Kollektív nárcizmuson a szakirodalom azt az attitűdöt érti, amely szerint egy egyén kivételesnek tartja saját csoportját; de ugyanezen személy szerint a saját csoportja nem részesül külső elismerésben (Golec de Zavala et al. 2019). A fenti eredmények mentén érdekes iránynak ígérkezik az explicit és az implicit populista szövegek és a kollektív nárcizmus közti kapcsolat vizsgálata. Az imént említett munkálatok már tervezési szakaszban vannak, reményeink szerint a közeljövőben szélesebb körű, empirián alapuló ismeretekkel fogunk rendelkezni az explicit és az implicit populizmus nemzetközi sajátosságairól és feltételezett hatásmechanizmusairól.

Irodalom

- Adler, David & Ben Ansell (2020): Housing and populism. *West European Politics*, vol. 43, no. 2, pp. 344–365, <https://doi.org/10.1080/01402382.2019.1615322>.
- Akkerman, Agnes, Cas Mudde & Andrej Zaslove (2014): How populist are the people? Measuring populist attitudes in voters. *Comparative Political Studies*, vol. 47, no. 9, pp. 1324–1353, <https://doi.org/10.1177/2F0010414013512600>.
- Anderson, Benedict (2006): *Elképzelt közösségek. Gondolatok a nacionalizmus eredetéről és elterjedéséről*. Budapest: L'Harmattan.
- Aslanidis, Paris (2016): Is populism an ideology? A refutation and a new perspective. *Political Studies*, vol. 64, no. pp. 88–104, <https://doi.org/10.1111/1467-9248.12224>.
- Brettschneider, Corey (2006): The value theory of democracy. *Politics, Philosophy & Economics*, vol. 5, no. 3, pp. 259–278, <https://doi.org/10.1177/1470594X06068300>.
- Bucy, Erik P, Jordan M. Foley, Josephine Lukito, Larissa Doroshenko, Dhavan V. Shah, Jon CW. Pevehouse & Chris Wells (2020): Performing populism: Trump's transgressive debate style and the dynamics of Twitter response. *New Media & Society*, vol. 22, no. 4, pp. 634–658, <https://doi.org/10.1177%2F1461444819893984>.
- Canovan, Margaret (1981): *Populism*. London: London Junction.
- Cunningham, Kevin & Michael Marsh (2020): Voting Behaviour: The Sinn Féin Election. In: Michael Gallagher, Michael Marsh & Theresa Reidy (eds.): *How Ireland Voted 2020. The End of an Era*, pp. 219–255. Cham, Switzerland: Palgrave MacMillan, https://doi.org/10.1007/978-3-030-66405-3_10.
- De Cleen, Benjamin & Yannis Stavrakakis (2017): Distinctions and articulations: A discourse theoretical framework for the study of populism and nationalism. *Javnost-The Public*, vol. 24, no. 4, pp. 301–319, <https://doi.org/10.1080/13183222.2017.1330083>.
- Demeter, Márton & Tamás Tóth (2019): “None of Us Is an Island”: Toward the Conception of Positive Populism Through the Analysis of Pope Francis's Twitter Communication. *International Journal of Communication*, vol. 13, pp. 4507–4529.
- Engesser, Sven, Nicole Ernst, Frank Esser & Florin Büchel (2017): Populism and Social Media: How Politicians Spread a Fragmented Ideology. *Information, Communication & Society*, vol. 20, no. 8, pp. 1109–1126, <https://doi.org/10.1080/1369118X.2016.1207697>.
- Forgas, Joseph P. & Dorottya Lantos (2021): When Populism Triumphs. From Democracy to Autocracy. In: Joseph P. Forgas, William D. Crano & Klaus Fiedler (eds.): *The Psychology of Populism*, pp. 219–239. London, United Kingdom: Routledge.
- Franzmann, Simon T. (2016): Calling the ghost of populism: The AfD's strategic and tactical agendas until the EP election 2014. *German Politics*, vol. 25, no. 4, pp. 457–479. <https://doi.org/10.1080/09644008.2016.1201075>.
- Freeden, Michael (1998): Is nationalism a distinct ideology? *Political Studies*, vol. 46, no. 4, pp. 748–765, <https://doi.org/10.1111%2F1467-9248.00165>.
- Gerring, John (1997): Ideology: A definitional analysis. *Political Research Quarterly*, vol. 50, no. 4, pp. 957–994, <https://doi.org/10.1177%2F106591299705000412>.

- Golec de Zavala, Agnieszka, Dorottya Lantos & Oliver Keenan (2021): Collective Narcissism and the Motivational Underpinnings of the Populist Backlash. In: Joseph P. Forgas, William D. Crano & Klaus Fiedler (eds.): *The Psychology of Populism*. pp. 105–122. London, United Kingdom: Routledge.
- Golec de Zavala, Agnieszka, Karolina Dyduch-Hazar & Dorottya Lantos (2019): Collective narcissism: Political Consequences of Investing Self-worth in the Ingroup's Image. *Political Psychology*, vol. 40, pp. 37–74, <https://doi.org/10.1111/pops.12569>.
- Hameleers, Michael (2018): A Typology of Populism: Toward a Revised Theoretical Framework on the Sender Side and Receiver Side of Communication. *International Journal of Communication*, vol. 12, pp. 2171–2190.
- Heiss, Raffael & Jörg Matthes (2020): Stuck in a Nativist Spiral: Content, Selection, and Effects of Right-wing Populists' Communication on Facebook. *Political Communication*, vol. 37, no. 3, pp. 1–26, <https://doi.org/10.1080/10584609.2019.1661890>.
- Jagers, Jan & Stefaan Walgrave (2007): Populism as Political Communication Style: An empirical study of political parties' discourse in Belgium. *European Journal of Political Research*, vol. 46, no. 3, pp. 319–345, <https://doi.org/10.1111/j.1475-6765.2006.00690.x>.
- Krippendorff, Klaus (2004): *Content analysis. An introduction to its methodology*. London, United Kingdom: Sage Publications.
- Laclau, Ernesto (2005a): *On Populist Reason*. London: Verso.
- Laclau, Ernesto (2005b): Populism: What's in a Name. In: Francisco Panizza (ed.): *Populism and the Mirror of Democracy*, pp. 32–50. London, United Kingdom: Verso.
- Lind, Fabienne, Maria Gruber & Hajo G. Boomgaarden (2017): Content Analysis by the Crowd: Assessing the Usability of Crowdsourcing for Coding Latent Constructs. *Communication Methods and Measures*, vol. 11, no. 3, pp. 191–209, <https://doi.org/10.1080/19312458.2017.1317338>.
- MacRae, Donald (1969): Populism as an Ideology. In: Ghita Ionescu & Ernest Gellner (eds.): *Populism: its meaning and national characteristics*, pp. 153–166. London, United Kingdom: Macmillan.
- March, Luke (2017): Left and right populism compared: The British Case. *The British Journal of Politics and International Relations*, vol. 19, issue 2, pp. 282–303, <https://doi.org/10.1177%2F1369148117701753>.
- Marx, Karl & Friedrich Engels (1848): *The Communist Manifesto*. United Kingdom: Penguin Books.
- Mouffe, Chantal (2018): *For a Left Populism*. New York: Verso Books.
- Mudde, Cas (2017): An ideational approach. In: Cristóbal Rovira Kaltwasser, Paul Taggart, Paulina Ochoa Espejo & Pierre Ostiguy (eds.): *The Oxford Handbook of Populism*, pp. 27–48. New York, United States: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780198803560.013.1>.
- Mudde, Cas (2004): The Populist Zeitgeist. *Government and Opposition*, vol. 39, no. 4, pp. 541–563, <https://doi.org/10.1111/j.1477-7053.2004.00135.x>.
- Mudde, Cas & Cristóbal Rovira Kaltwasser (2013): Exclusionary vs. inclusionary populism: Comparing contemporary Europe and Latin America. *Government and Opposition*, vol. 48, no. 2, pp. 147–174, <https://doi.org/10.1017/gov.2012.11>.
- Piketty, Thomas (2020): *Capital and Ideology*. London: Harvard University Press, <https://doi.org/10.4159/9780674245075>.
- Schneiker, Andrea (2020): Populist Leadership: The Superhero Donald Trump as Savior in Times of Crisis. *Political Studies*, vol. 68, no. 4, pp. 857–874, <https://doi.org/10.1177%2F0032321720916604>.
- Szászi Áron (2019): A populizmust megszeretni legfeljebb Stockholm-szindróma lehet, *Azonnali.hu*, https://azonnali.hu/cikk/20190814_a-populizmust-megszeretni-legfeljebb-stockholm-szindróma-lehet.
- Taggart, Paul (2004): Populism and representative politics in contemporary Europe. *Journal of Political Ideologies*, vol. 9, no. 3, pp. 269–288, <https://doi.org/10.1080/1356931042000263528>.
- Tamás Gáspár Miklós (2016): Populizmus nincs, *HVG.hu*, https://hvg.hu/velemeney/20160106_TGM_Populizmus_nincs.
- Tarragoni, Federico (2021): Populism, an ideology without history? A new genetic approach. *Journal of Political Ideologies*, vol. no. pp. 1–22, <https://doi.org/10.1080/13569317.2021.1979130>.
- Tóth, Tamás (2021a): *The Conceptualization of Explicit and Implicit Populism in Donald Trump's Twitter Communication*. Doktori értekezés.

Tóth, Tamás (2021b): Fractured implicitness. Why implicit populism matters. *Kome – An International Journal of Pure Communication Inquiry*, vol. 9, no. 2, pp. 1–11, <https://doi.org/10.17646/KOME.75672.68>.

Tóth, Tamás (2020): Target the enemy: explicit and implicit populism in the rhetoric of the Hungarian right. *Journal of Contemporary European Studies*, vol. 28, no. 3, pp. 1–21, <https://doi.org/10.1080/14782804.2020.1757415>.

Traverso, Enzo (2019): *The New Faces of Fascism. Populism and the Far Right*. London, United Kingdom: Verso.

Zsolt, Péter, Tóth Tamás & Demeter Márton (2021): We are the ones who matter! Pro and anti-Trumpists' attitudes in Hungary. *Journal of Contemporary European Studies*, pp. 1–19, <https://doi.org/10.1080/14782804.2021.1992362>.

Abstract in English

Explicit and implicit populism

Articulated and unarticulated dichotomies in the content analyses of populist communication styles

This paper presents content analysis methods designed to detect explicit and implicit populism. It outlines their theoretical embeddedness, practical applications, and methodological usefulness. It highlights that the above concepts consider populism a political communication style. Through the notions of explicit and implicit populism, the detection of articulated and latent dichotomies can be achieved in content analyses. This theory-driven paper also reviews relevant findings from previous empirical research and suggests ways of embedding the concepts of explicit and implicit populism in international comparative research.

Keywords: explicit populism, ideology, implicit populism, political communication, content analysis

Tóth Tamás tanársegéd a Nemzeti Közszolgálati Egyetemen. Doktori fokozatát a Budapesti Corvinus Egyetem Szociológia és Kommunikációtudomány Doktori Iskolájában szerezte 2021-ben. Kutatásaiban a populista politikai kommunikációs stílusra, illetve a tudásmetria különböző területeire fókuszál. Publikációi az alábbi nemzetközi lapokban jelentek meg: *Scientometrics*, *International Journal of Communication*, *European Journal of Science and Theology*, *Central European Journal of Communication*, *Journal of Contemporary European Studies* és *KOME – An International Journal of Pure Communication Inquiry*. Email: Toth.Tamas3@uni-nke.hu

Major Zsolt Balázs a Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar Társadalom-, Szociális és Kommunikációtudományok Intézetének docense. Doktori fokozatát 2022-ben a Budapesti Corvinus Egyetem Szociológia és Kommunikáció Doktori Iskolájában szerezte. Disszertációjában azt vizsgálja, miként lehet alkalmazni a Niklas Luhmann rendszerelmélete és a Horányi Özséb participációs elmélete ötvözésével megalkotott fogalmi keretrendszert a gyermekvédelem területére. Akadémiai és gyakorlati tevékenységei fókuszában a szociális segítségnyújtás elméleti és módszertani fejlesztése áll. Email: majorzsb@icloud.com